SUOMEN ILMASTOPANEELI

Asiantuntijalausunto: Asia: E 28/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: Ilmastoriskien hallinta ihmisten ja hyvinvoinnin suojelemiseksi. Maa- ja metsätalousvaliokunta, 21.5.2024.

Suomen ilmastopaneeli
Hannele Korhonen, Jaana I. Halonen, Paula Kivimaa, Heikki Lehtonen, sihteeristö Marianne Leino

Suomen ilmastopaneelin näkemykset

Ilmastopaneeli pitää Suomen kantaa tiedonantoon pääosin kannatettavana, esittäen seuraavat huomiot.

Ilmastonmuutoksen sopeutumispolitiikan on tärkeää perustua tieteellisen riskiarviointiin (Ilmastopaneeli 2023). Ilmastopaneeli muistuttaa, että riski syntyy vaaratekijän, altistumisen ja haavoittuvuuden summana. Sopeutumistoimi toimii tämän riskin vasteena. (ks. Juhola ym. 2023) Onkin tärkeää, että komission tiedonanto ottaa lähtökohdakseen Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) johdolla laaditun ensimmäisen eurooppalaisen ilmastoriskiarvion keskeiset tulokset. Samoin on hyvä, että valtioneuvosto tunnistaa kannassaan, että sopeutumistoimien suuntaamisessa tulisi hyödyntää parasta käytettävissä olevaa tieteellistä tietoa. Poliittisten päätösten on perustuttava vahvaan tieteelliseen tietoon ja ennusteisiin. On tärkeää investoida tutkimukseen ja tiedonkeruuseen, jotta ymmärrys ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja sopeutumistoimien tehokkuudesta kasvaa.

Ilmastonmuutoksen taloudellisia seurauksia on tärkeä arvioida, jotta voidaan valita kustannustehokkaita sopeutumistoimenpiteitä (Gregow ym 2021; Juhola ym 2023). Onkin hyvä, että komissio on tiedonannossaan tuonut esille arvioita ilmastonmuutoksen kustannuksista. Ilmastopaneeli huomauttaa, että komission arvion mukaan EU:n BKT voi supistua vuosina 2031–2050 yhteensä 2,4 biljoonaa euroa lisää, muistiossa epähuomiossa virheellisesti esitetyn 2,4 miljardin sijaan.

Komission tiedonanto toteaa, että ilmastonmuutoksen aiheuttamien vahinkojen korjaamiseen käytettävä raha on aina pois tuottavammista investoinneista, mikä tarkoittaa, että ennaltaehkäisyyn ja varautumiseen investoiminen tuottaa investointikustannuksia suuremmat hyödyt. Tässä yhteydessä Ilmastopaneeli huomauttaa, että vihreän siirtymän kiihtyessä kansallisilla valtiollisilla tuilla kilpaileminen muiden EU-maiden rinnalla voi olla Suomen kaltaiselle pienelle taloudelle huomattava haaste. EU:n yhteiset puhtaan siirtymän rahoitusvälineet, kuten innovaatiorahasto, tai vastaavat erityisesti siirtymän kannalta keskeisiin hankkeisiin keskittyvät rahoitusvälineet, voivat auttaa avaamaan Suomen kannalta olennaisia rahoituksen pullonkauloja.

Kuten komissio ehdottaa, ilmastoriskien hallinta tulee sisällyttää useille eri julkishallinnon osa-alueille, sillä ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat laajat ja moninaiset. Uusin tutkimus korostaa suorien ilmastoriskien (esimerkiksi lisääntynyt kuivuus, metsäpalot, tulvat ja muut äärisääolosuhteet) lisäksi myös epäsuoria ilmastoriskejä, jotka kohdistuvat Suomeen muun muassa kansainvälisten kauppaketjujen ja finanssipolitiikan häiriöinä sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisina kysymyksinä. Tämä tarkoittaa sitä, että ilmastoriskit vaikuttavat lähes kaikkeen yhteiskunnan toimintaan ja täten ilmastoriskien hallintaa tulee toteuttaa systemaattisesti eri hallinnonaloilla ja hallinnonalat ylittävästi.

Olisi hyvä, jos Suomen kannassa näkyisi myös komission tiedonannossa esille tuotu yhteishyötyjen ja ratkaisujen systeemisyyden näkökulma. Sopeutumispolitiikan toimeenpanossa vaikutusketjujen huomioiminen on tärkeää. Sopeutumispolitiikkojen ja -toimien tulisi täydentää ilmastonmuutoksen hillintää edistäviä toimia. Esimerkiksi säännöllisen huollon ja korjausten tekeminen infrastruktuuriin

voi vähentää ilmastonmuutoksen aiheuttamia vahinkoja samalla kun se auttaa vähentämään päästöjä. Myös infrastruktuurin kestävyys muuttuvassa ilmastossa tärkeää. On olennaista, että infrastruktuurin ylläpitäjät ja keskeiset taloudelliset toimijat raportoivat säännöllisesti ilmastoriskeistä ja toteutetuista sopeutumistoimista. Tämä edistää johdonmukaista riskienhallintaa ja auttaa kehittämään tehokkaita sopeutumisstrategioita. (Gregow ym. 2021.)

Koulutustarpeiden huomiointi eri koulutusasteilla on tärkeää etenkin maa- ja metsätaloudessa (maatalous- ja metsäoppilaitokset) sekä energiasektorilla. Erityisesti näillä sektoreilla tulee huolehtia tiedonannossa mainituista koulutustarpeista liittyen ilmastoriskeihin, niiden ennakointiin ja niihin varautumiseen. Ilmastopaneelin SUOMI-hankkeessa (Gregow ym. 2021) koulutus- ja tutkimustoiminta nähtiin keskeisenä välineenä sopeutumispolitiikan kehittämisessä, jotta voidaan kasvattaa ymmärrystä ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja sopeutumistoimista eri tasoilla. Tämä käsittää eri koulutustasojen, yritysmaailman, innovaatiosektorin ja viranomaisten välisen yhteistyön.

Valtioneuvoston kannassa korostetaan kansallista päätäntävaltaa, mutta samalla on syytä muistaa, että ilmastonmuutoksen vaikutukset eivät tunne valtioiden rajoja, joten on tärkeää edistää kansainvälistä yhteistyötä ja koordinointia sopeutumistoimien suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä sisältää myös yhteistyön eri hallinnon tasojen välillä, kuten paikallis-, alue- ja valtiotason hallitusten välillä. On hyvä, että komission tiedonannossa on mukana hankinnat, jotka osittain ulottaisivat toimet Euroopan ulkopuolella esiintyviin ilmastovaikutuksiin. Hankintojen kriteerit voivat edesauttaa siirtymän edistämistä markkinaehtoisesti ja ilmastovaikutukset tulisi huomioida niissä Euroopan laajuisesti.

On merkittävää, että komission tiedonannossa on Elintarvikkeet –osiossa huomioitu myös terveys, erityisesti tukitoimien suuntaamisen vaihtoehdoille, jotka edistävät häiriönsietokykyä samalla varmistaen elintarvikkeiden terveellisyyden ja turvallisuuden sekä maanviljelijöiden elinkeinon säilyttämisen. Jotta maatalouspolitiikan strategiasuunnitelmien koko potentiaali voidaan hyödyntää, terveys tulisi sisällyttää yhtenä yhteishyötynäkökulmana näihin strategioihin ilmastokestävyyden ja riskinhallinnan ohella. Esimerkiksi monipuolisemman ruokavalion terveysvaikutusten, jos toteutuvat väestötasolla, on arvioutu säästävän merkittävästi yhteiskuntien kustannuksia vuosikymmenien aikajänteellä (Ruggeri Laderchi et al. 2024).

Ilmastopaneeli muistuttaa, että sopeutumistoimissa on tärkeää keskittyä erityisesti niihin yhteisöihin, jotka ovat kaikkein haavoittuvimpia ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Näiden yhteisöjen on saatava tarvittavaa tukea ja resursseja sopeutumiseen ja ilmastoriskien hallintaan. Tarvitaan yhteisöjen paikallistason arviointia siitä, miten ja missä määrin voidaan vähentää ilmastoriskejä, ts. vähentää epäedullisten tapahtumien todennäköisyyttä ja vaikutuksia eri toimin, kuinka järjestää työnjakoa tässä, miten hyödyntää uusia mahdollisuuksia ja teknologioita. Esimerkiksi uudet kasvilajikkeet voivat olla sopeutuneempia pitenevään kasvukauteen ja käyttää sen paremmin hyväkseen kuin entiset, ja olla vähemmän haavoittuvia lyhytaikaisille epäedullisille sääolosuhteille ja kasvitaudeille (Peltonen-Sainio ym. 2016). Näitä lajikkeita ja niiden ominaisuuksia on kuitenkin tunnettava ja opeteltava hyödyntämään, ja se voi toteutua hyvin sekä koulutuksen että vertaistuen kautta paikallisyhteisöissä ja arvoketjuissa, joissa myös teollisuuden rooli voi olla merkittävä. Riskejä vähentäviä toimilla voidaan parhaimmillaan edistää myös tuottavuutta ja ruoantuotantoa.

Lisäksi on syytä tuoda esille, että yritysten taloudelliset puskurit ovat keskeisiä, jotta akuutista kriisistä selvitään ja jotta vaihtoehtoisia toimintatapoja voidaan ottaa käyttöön ja tehdä investointeja sopeutumiseen. Tätä voidaan edistää esimerkiksi kriisinkestävyyttä edistävien investointien laajennetuin poisto-oikeuksin yritysten kirjanpidossa yhteiskunnan kannalta keskeisillä toimialoilla.

Lähteet

Gregow, H., Mäkelä, A., Tuomenvirta, H., Juhola, S., Käyhkö, J., Perrels, A., Kuntsi-Reunanen, E., Mettiäinen, I., Näkkäläjärvi, K., Sorvali, J., Lehtonen, H., Hildén, M., Veijalainen, N., Kuosa, H., Sihvonen, M., Johansson, M., Leijala, U., Ahonen, S., Haapala, J., Korhonen, H., Ollikainen, M., Lilja, S., Ruuhela, R., Särkkä, J. & Siiriä, S-M., 2021. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen ohjauskeinot, kustannukset ja alueelliset ulottuvuudet. Suomen ilmastopaneelin raportti 2/2021. Saatavissa:

https://ilmastopaneeli.fi/hae-julkaisuja/ilmastonmuutokseen-sopeutumisen-ohjauskeinot-kustannukset-ja-alueelliset-ulottuvuudet/

Juhola, S., Käyhkö, J., Groundstroem F., Hyyrynen, M., Ollikainen, M., Suomi, J., Käyhkö J., Hugg, T., Degefa, M., Jaakkola, J. J.K. 2023. Suomen sopeutumispolitiikan kehittäminen toimenpiteiden riskimallinnuksen ja vaikuttavuuden seurannan avulla. Suomen ilmastopaneelin raportti 4/2023. Saatavissa: https://ilmastopaneeli.fi/hae-julkaisuja/suomen-sopeutumispolitiikan-kehittaminen-toimenpiteiden-riskimallinnuksen-ja-vaikuttavuuden-seurannan-avulla/

Kivimaa, P., Hildén, M., Carter, T. R., Mosoni, C., Pitzén, S., & Sivonen, M. H. 2024. Evaluating policy coherence and integration for adaptation: the case of EU policies and Arctic cross-border climate change impacts. Climate Policy, 1–17. https://doi.org/10.1080/14693062.2024.2337168

Peltonen-Sainio, P., Palosuo, T., Ruosteenoja, K., Jauhiainen, L. & Ojanen H. 2018. Warming autumns at high latitudes of Europe: an opportunity to lose or gain in cereal production? Regional Environmental Change, Volume 18, Issue 5: 1453–1465. https://doi.org/10.1007/s10113-017-1275-5

Ruggeri Laderchi, L. et al. 2024. The Economics of the Food System Transformation. Food System Economics Commission, Global Policy Report. http://foodsystemeconomics.org

Suomen ilmastopaneeli. 2023. Suuntaviivoja Suomen sopeutumispolitiikan kehittämiseen. Suomen ilmastopaneelin julkaisuja 7/2023. Saatavissa: https://ilmastopaneeli.fi/hae-julkaisuja/suuntaviivoja-suomen-sopeutumispolitiikan-kehittamiseen/